

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.1997 р. № 1126 «Про затвердження Концепції технічного захисту інформації в Україні». Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1126-97-п>

4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

5. Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах». Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр>

6. Пропозиції Президента України від 07.04.2006 р. до Закону «Про захист персональних даних» (реєстр. № 2618 від 10.01.2003 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>

7. Закон України від 03.07.2013 р. № 383-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи захисту персональних даних» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>

8. Шреддінг, або Як видалити інформацію без можливості відновлення? // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.arhiv-statey.pp.ua/index.php?newsid=5934>

УДК 159:343.915

**М.В. Пашковська**, ст. науковий співробітник  
наукової лабораторії прикладної психології  
ННІПКГБПС НАВС, к.ю.н.

## ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПСИХОЛОГА І СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ПРАЦІВНИКАМИ КМСД

В статті проведено аналіз однієї з форм правової взаємодії працівників кримінальної міліції у справах дітей з психологічною службою системи освіти запит документів у психолога та соціального педагога. Зазначено, що дана форма взаємодії має практичний характер, оскільки безпосередньо стосується профілактичних заходів.

**Ключові слова:** запит, злочинна поведінка неповнолітніх, взаємодія, психологічна служба, профілактичний вплив.

В статье проведен анализ одной из форм правового взаимодействия работников криминальной милиции по делам детей с психологической службой системы образования запрос документов у психолога и социального педагога. Отмечено, что данная форма взаимодействия имеет практический характер, поскольку непосредственно касается профилактических мероприятий.

**Ключевые слова:** запрос, преступное поведение несовершеннолетних, взаимодействие, психологическая служба, профилактическое влияние.

In the article the analysis of one is conducted of forms of legal co-operation of workers of criminal militia in matters of children with psychological service of the system of education during the prophylaxis of crimes query of documents for a psychologist and social teacher. It is marked that this form of co-operation has practical character, as directly touches prophylactic measures.

**Key words:** query, criminal behaviour of minor, co-operation, psychological service, prophylactic influence.

**Постановка проблеми.** Сьогодні потребує впровадження нових форм співпраці працівників кримінальної міліції у справах дітей з психологічною службою системи освіти. Серед багатьох форм такої взаємодії однією з основних, на етапі проведення профілактичних заходів, є запит документів у психолога та соціального педагога. Аналіз даної форми має практичний характер, оскільки визначення кола завдань, які вирішують

психологи навчального закладу, дасть змогу правильно сформулювати запит працівника КМСД до психолога з метою ефективного проведення профілактичних заходів.

**Аналіз основних досліджень та публікації.** Проблему профілактики злочинності неповнолітніх висвітлювались в працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед найбільш відомих вітчизняних науковців варто відмітити: М. Алемаськін, Б. Алмазов, Ю. Клейберг, С. Белічева, Н. Катаєва І. Невський, Р Овчарова та ін. Серед зарубіжних - А. Бандура, А. Браун, К. Бютнер, А. Мічерліха, М. Пападопулу, Д. Річардсон, З. Фрейд, З. Хол, Р Арон, К. Вільсон, Ш. Волін, Р Ковганіч, Р Моргентау, Р. Нібур, Д. Стей та ін. Теоретико-методологічні засади цієї проблеми сформульовано в працях М. Ганді, А. Гусейнова, М. Кінга, Л. Толстого; психологічні аспекти розроблялися в дослідженнях А. Асмолова, Б. Братуся, Т. Драгунової, Л. Зюбіна, Н. Левітова, Н. Максимової, Н. Михайлової, Л. Семенюк та ін. Розробкою педагогічних аспектів профілактики займалися: Ю. Антонян, М. Асанова, П. Блонський, Ф. Думко, М. Козакіна, Р Лактіонова, П. Пономаренко, Н. Щербак та ін.

**Мета.** Метою статті є аналіз особливостей запиту документів психолога та соціального педагога підрозділами КМСД під час профілактики злочинності неповнолітніх.

**Основний зміст статті та обґрунтування отриманих результатів.** Діяльність підрозділів КМСД регламентує «Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей» від 19.12.2012 № 1176, аналіз даної Інструкції виявив відсутність правового алгоритму взаємодії працівників КМСД із соціальними педагогами та психологами закладів освіти. Зокрема, у п.2.3 Інструкції зазначено, що до здійснення профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей підрозділами КМСД залучаються лише органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування у межах їх компетенції [1]. На нашу думку, цей перелік необхідно доповнити “навчальним закладами системи освіти”, з метою нормативного врегулювання взаємодії підрозділів КМСД та психологічної служби в навчальному закладі під час проведення профілактичних заходів.

Раніше ніж перейти до розгляду особливостей питань, які формуються в запиті до психолога та соціального педагога, варто відмітити, що взаємодія психолога, соціального педагога та працівника КМСД під час профілактичних заходів, полягає в багатьох формах. В контексті проблематики окресленою темою статті, слід визначити, що під запитом розуміється звернення працівників ОВС (КМСД), до керівників навчальних закладів, з метою надати офіційну відповідь з питань, віднесених до їх компетенції. Таке звернення може бути складене в процесі здійснення професійної діяльності обох суб'єктів. На нашу думку даний аспект взаємодії є практично значущим і потребує більш розширеного наукового обґрунтування.

Для проведення ефективної взаємодії слід окреслити коло спільних інтересів та завдань суб'єктів профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед неповнолітніх (дітей).

Основними завданнями підрозділів КМСД є:

- організація та здійснення заходів профілактики з дітьми в навчальних закладах, за місцем проживання з метою запобігання вчиненню ними адміністративних і кримінальних правопорушень;
- організація та здійснення заходів індивідуальної профілактики з дітьми, що вчинили адміністративні та кримінальні правопорушення, були засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, звільненими зі спеціальних виховних установ;
- ужиття заходів щодо недопущення рецидивної злочинності серед дітей;

- установлення місцезнаходження дітей у разі їх безвісного зникнення;
- розкриття кримінальних правопорушень, учинених дітьми;
- виявлення та припинення фактів жорстокого поводження з дітьми, учинення стосовно них насильства, у тому числі батьками, законними представниками;
- організація надання правової та психологічної допомоги дітям, які є потерпілими в кримінальному провадженні чи стали свідками кримінального правопорушення [1].

Завдяки такому широкому обсягу завдань, які проводять працівники КМСД, співпраця з психологами закладів освіти є необхідною, оскільки вирішення поставлених завдань можливе лише в комплексі з суб'єктом, який проводить подібну профілактичну роботу. Тому слід окреслити коло завдань, які виконують психологи та соціальні працівники у навчальних закладах освіти. Оскільки в межах статті розглядаються особливості взаємодії під час профілактики правопорушень, перелік завдань психолога буде стосуватись лише девіантної поведінки неповнолітніх. Серед основних напрямів їх роботи слід виділити: профілактика девіантної поведінки неповнолітніх — полягає в проведеному комплексі заходів, спрямованих на попередження, подолання або нейтралізацію чинників, що спричиняють девіантну поведінку дітей (лекції, бесіди, виступи на батьківських зборах, педагогічних нарадах, спрямовані на підвищення психолого-педагогічної культури батьків і вчителів); психолого-просвітницька робота, яка спрямована на розвиток особистості дитини (зокрема, правова освіта дітей і підлітків); надання психологічних консультацій дітям із девіантною поведінкою, батькам і учителям [2, с. 22-23].

2. Робота з соціально-занедбанними дітьми та їхніми сім'ями, а саме: оцінка потреб дитини та її сім'ї; профілактика насилля в сім'ї; профілактика міжособистісних і сімейних конфліктів; складання акту обстеження матеріально-побутових умов життя учнів; надання допомоги сім'ям із метою поліпшення відвідування дітьми школи, своєчасне інформування батьків про відсутність дітей на уроках; виявлення батьків, які негативно впливають на виховання дітей, не виконують своїх батьківських обов'язків; постійний контроль неблагополучних сімей; підтримка зв'язку із сім'ями, в яких виховуються діти, схильні до правопорушень [3, с. 69].

3. Протидія домашньому насильству над дітьми: інформувати батьків про наслідки жорстокого поводження з дітьми, відповідальність за нього; роз'яснювати права членів сім'ї, вчити їх реалізовувати і захищати їх.

4. Крім того психологи здійснюють соціальні дослідження проблем: девіантної поведінки; ризикованої поведінки; негативних явищ в учнівських колективах; адиктивної поведінки (порушення поведінки, що виникає в результаті зловживання різними речовинами, що змінюють психічний стан людини, включаючи алкоголь і тютюн, до того моменту, коли фіксується факт психічної і фізичної залежності); взаємовідносин батьків і дітей; взаємовідносин учнів і вчителів; вивчення становища дитини у «кризовій» сім'ї та характер взаємин; вивчення інтересів, здібностей і схильностей дітей групи «ризик».

5. Консультативно-просвітницька робота: консультування дітей у кризових ситуаціях; консультації для учнів і батьків із соціально-правових питань; розв'язання конфліктних ситуацій; консультування батьків сімей групи «Ризик»; проведення занять (наприклад, «Діти вулиці — основна мішень СНІДу», «Види насилля» тощо); корекційна робота з учнями, схильними до девіантної поведінки [4, с. 83].

6. Соціальні педагоги та психологи закладів освіти підтримують зв'язки з громадсь-

кістю: працівниками кримінальної міліції у справах дітей; організація зустрічей з працівниками КМСД [5, с. 129].

Особливу увагу психологи підпадають учням, які входять в групу посиленого нагляду, тобто ті, які постійно вчиняють делінквентні вчинки. Вивчаючи питання рецидивної дитячої злочинності, Ю.А.Луценко виявив низку індикаторів, з огляду на які можна передбачити майбутню поведінку: що молодша дитина на момент вчинення злочину, то вищий ризик вчинення злочину у майбутньому; що більше дитина здійснила правопорушень, то вищий ризик; наявність елементу насилля підвищує ризики [6, с. 17].

Дослідником виявлено закономірність, яка полягає в тому, що стійка агресивна поведінка в ранньому віці зазвичай переростає в делінквентну. Делінквентність, у свою чергу, має тенденцію до кульмінації в юності та ранній зрілості. Що більше виявлено факторів ризику, то більша ймовірність прояву насилля в майбутньому, то гірший прогноз на виправлення дитини. Тому організовуючи профілактичну і корекційну роботу з дітьми, схильними до прояву девіантної (делінквентної) поведінки, необхідно обрати відповідні стимулюючі фактори. Вони ототожнюються із буфером, який гальмує делінквентність або руйнує «ризики» негативного впливу на дитину. Необхідно враховувати ранній стимулюючий принцип: що простіші стимули, то більша ймовірність змінити поведінку.

До того ж, з метою профілактики рецидивної дитячої злочинності, доцільно виявляти наступні категорії ризику: низьку мотивацію до навчання у школі; прояв делінквентності до 10 років; жорстокість до людей; депресивний настрій; родину, яка перебуває під соціальним супроводом; постійний і неадекватний тиск батьків; несприятливе навколишнє середовище; психологічна агресія [7, с. 46-51].

**Висновки.** Завдяки розгорнутому переліку питань, які входять до компетентності психолога та соціального педагога системи освіти, можна зробити висновок про незамінне профілактичне значення їх роботи у взаємодії з працівниками КМСД. Всі напрямки роботи психолога спрямовані на виявлення причин та умов протиправної поведінки учнів та їх батьків, дає можливість проаналізувати негативні зв'язки з оточуючими, які схиляють учня до протиправної поведінки. Власне в даному аспекті варто говорити про необхідність тісної та плідної взаємодії з представниками служби КМСД, плідність такої взаємодії визначається як частина і ціле у вирішенні однієї спільної проблеми – подолання злочинності неповнолітніх.

## ЛІТЕРАТУРА:

1. Наказ МВС України від 19.12.2012 № 1176 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей». Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0121-13>
2. Абетка соціального педагога (спецвипуск) / Соціальний педагог. – К., 2011. - №2(50). – С.22-23.
3. Кондрашенко В.Т. Девиантное поведение у подростков: социально-психологические и психиатрические аспекты / В.Т.Кондрашенко.-Мн:Беларусь, 1988.- 206 с.
4. Гонеев А.Д, и др. Основы коррекционной педагогики: Учеб, пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Под ред, В.А. Сластинина. - М.: Академия, 2002.- 272 с..
5. Панок В.Г. Психологічна служба: Навчально-методичний посібник для студентів і викладачів. – Кам'янець-Подільський : ТОВ Друкарня Рута, 2012. – 488 с.
6. Діти-правопорушники: що робити? / Юрій Луценко. – К.: Шк.світ, 2010. – 128 с.
7. Благуца Р.І. Механізм виникнення агресії підлітків // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. / За ред. Максименка С.Д. – К.: Генеза, 2003. – т. V. – ч. 4. – С. 46-51.